

هنر شیعی

مهناز شایسته‌فر

انتشارات مؤسسه مطالعات هنر اسلامی، ۱۳۸۴

نقد و بررسی آثار مکتوب موجود در مبحث نگارگری مذهبی و کتیبه‌نگاری، حضور شیعه در دوره‌های تیموری و اواخر صفوی، نگارگری و کتیبه‌نگاری در دوران تیموریان، تداوم و گسترش عناصر هنری شیعه از عصر تیموری تا اوائل دوره‌ی صفوی، نتیجه‌گیری.

کتاب حاضر که تحت عناوین فوق ارائه شده است اهمیت عقاید شیعه را با استفاده از تمرکز بر روی نقاشی‌ها و کتیبه‌ها مورد توجه قرار داده است. کتاب به گفته‌ی مؤلف، گونه‌ای مطالعه‌ی تطبیقی است که با نقاشی‌ها و کتیبه‌ها، به گوناگونی سیاست‌های حکام تیموری و اوایل دوران صفوی در مورد انتخاب موضوعات شیعی در هنر می‌پردازد. هم‌چنین بر این امر تأکید شده که اشکال و تزیینات نقاشی ایرانی و کتیبه‌ها به طور مستقیم تحت تأثیر بنیان حکومت شیعی صفویان نبوده است، بلکه تحول تدریجی در نقاشی‌ها و کتیبه‌ی بناهای تیموری در ابتدای حاکمیت صفویه وجود داشته است.

دوره‌ی مورد تحقیق، اول قرن هفدهم / یازدهم (پایان حکومت شاه عباس) دوره‌ای است که تحولات سنت‌های گذشته و آغاز یک سبک جدید مصورسازی را آشکار می‌کند.

کتاب در پنج فصل تنظیم شده است:

– مقدمه‌ی کلی، نقد و بررسی مطالعات و آثار ادبی موجود در رابطه با نقاشی و کتیبه‌های مذهبی، نسخ خطی و کتیبه‌های معماری شامل موضوعات شیعی.

– موقعیت تشیع در دوره‌ی تیموری و اوایل دوره صفوی که در این فصل تمرکز به ویژه بر روی اهمیت

علمای شیعه و سیستم حمایتی آنهاست.

– تجزیه و تحلیل نقاشی و کتیبه‌های شیعی دوره‌ی تیموری. در این فصل نمونه‌های منتخب تصویر آرایی کتب به مضامینی می‌پردازد که بر دو دسته از نقاشی‌های مذهبی تمرکز می‌کند. هم‌چنین نمونه‌ی برگزیده کتیبه با درونمایه‌ی شیعی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد و برای مواردی که دارای مضامین قرآنی، دعایی و حدیثی روی بناها و آثار صنایع دستی در دوران مورد بحث هستند، تمرکز دارد.

– تداوم عناصر هنری شیعی از دوره‌ی تیموری تا اوایل دوره صفوی. در این فصل نمونه‌های منتخب از تصویر آرایی با مضامین شیعی کتب دوران اول صفویه تجزیه و تحلیل می‌شود. هم‌چنین نمونه‌های برگزیده از کتیبه‌های شیعی در اوایل دوران صفوی (که بر کتیبه‌های دعا و حدیث‌گونه‌ی حک شده بر آثار بنایی و صنایع کاربردی متمرکز است) مورد تحلیل قرار گرفته است.

– نتایج و دستاوردهای تحقیق بیانگر آن است که کاربرد عناصر شیعی در نگاره و کتیبه‌ها، بخشی از سیاست حاکم وقت در مقابل مردم شیعه مذهب تحت حکومت‌شان بوده است و آنان سعی در نشان دادن صداقت و وفاداری‌شان نسبت به اعتقادات عامه‌ی مردم داشته‌اند. این نتایج نشان داده است که این دو هنر، در درک ابعاد و ویژگی‌های مذهبی حکومت تیموریان و صفویان نقش قابل توجهی داشته است.

کتاب دارای ۶۱ تصویر رنگی و ۴۲ تصویر سیاه و سفید است.